

12. Лавкрафт Г. Сверхъестественный ужас в литературе [Электронный ресурс]. URL: http://lib.ru/INOFANT/LAWKRAFT/sverhestestvennyj_uzhas_v_literature.txt.
13. Пушкина А. А. Готичний роман і зародження неготичного роману в культурі: автореф. дис. на соискан. научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.01.00 «Литература. Литературоведение» / А. А. Пушкина. – В., 2015. – 5-25 с.
14. Фуртай Ф. ARS ET SCHOLA. Теория изобразительного искусства в Средние века. – СПб. : ЭЙДОС, 2010.

УДК 82.09(447+(470+571) «18»

Л. В. Зелінська,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

МІЖ ФІЛОЛОГІЄЮ І ФІЛОСОФІЄЮ: РЕЦЕПЦІЯ КНИГИ Ф.НІЦШЕ «НАРОДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ З ДУХУ МУЗИКИ» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ КУЛЬТУРАХ

У статті проаналізовано найяскравіші відгуки на книгу Ф.Ніцше в російській та українській культурах першої третини ХХ і поч. ХХІ ст. До уваги було взято релігійну філософію В.Соловйова; опрацювання ніцшеанської ідеї світу як естетичного феномену В.Івановим; виявлено радянський лексикон в інтерпретації О.Лосева; замовчування постаті Ф.Ніцше у книзі Т.Зелінського. В українській культурі ідеї Ф.Ніцше осмислювали переважно в контексті літературного процесу, як тло для українського раннього модернізму. У статті згадано різні позиції І.Франка, Лесі Українки, О.Кобилянської. Критики часопису «Українська хата» популяризували ідеї Ф.Ніцше з метою творення модерного типу індивіда і модерної нації. У цьому аспекті дві культури різко розходяться. Н.Зборовська уперше в українській культурі здійснила критичний підхід до творчості Ф.Ніцше, застосувавши психоаналіз.

Ключові слова: модернізм, рецепція, стиль, аполлонівське начало, діонісійське начало, філософія, критичний дискурс.

BETWEEN PHILOLOGY AND PHILOSOPHY: THE BRIGHTEST REVIEWS OF THE BOOK THE BIRTH OF TRAGEDY BY F. NIETZSCHE IN RUSSIAN AND UKRAINIAN CULTURES

The presented article is devoted to the analysis of the brightest reviews of the book The Birth of Tragedy by F. Nietzsche in Russian and Ukrainian cultures in the first third of the 20th century and at the beginning of the 21st century. The author has taken into account the religious philosophy of V. Solovyov and V. Ivanov's processing of the Nietzschean idea of the world as an aesthetic phenomenon, identified Soviet vocabulary in the interpretation by O. Losiev as well as omission of the figure of F. Nietzsche in the book by T. Zelinskiy. In Ukrainian culture, the ideas of F. Nietzsche were comprehended in the context of the literary process, as the background for early Ukrainian modernism. The article includes various views of I. Franko, Lesia Ukrainka, O. Kobylanska. The critics of the journal Ukrainiska Khata (Ukrainian House) were popularizing F. Nietzsche's ideas with the view to creating a modern type of an individual and a modern nation. From this standpoint, the two cultures differ dramatically. N. Zborovska was the first to critically approach F. Nietzsche by applying psychoanalysis.

Keywords: modernism, reception, style, the Apollonian, the Dionysian, philosophy, critical discourse.

МЕЖДУ ФИЛОЛОГИЕЙ И ФИЛОСОФИЕЙ: РЕЦЕПЦИЯ КНИГИ НИЦШЕ «РОЖДЕНИЕ ТРАГЕДИИ ИЗ ДУХА МУЗЫКИ» В УКРАИНСКОЙ И РУССКОЙ КУЛЬТУРЕ

В статье проанализированы самые яркие отзывы на книгу Ф.Ніцше в российской и украинской культурах первой трети ХХ в. и нач. ХХІ в. Внимание обращено на религиозную философию В.Соловьева; интерпретацию ницшеанской идеи мира как эстетического феномена В.Ивановым; замолчание личности Ф.Ніцше в книге Ф.Зелінского. В украинской культуре идеи Ф.Ніцше осмыслились преимущественно в контексте литературного процесса, как фон для украинского раннего модернизма. В статье освещены разные позиции И.Франка, Лесі Українки, О.Кобилянської. Критики журнала «Українська хата» (Украинская изба) популяризовали идеи Ф.Ніцше с целью создания современного типа индивида и современной нации. В этом аспекте две культуры резко поляризуют. Н.Зборовская впервые в украинской культуре продемонстрировала критический подход к творчеству Ф.Ніцше, применяя психоанализ.

Ключевые слова: модернизм, рецепция, стиль, аполлоновское начало, дионисийское начало, философия, критический дискурс.

Об'єктами дослідження у цій статті вибрано найбільш вагомі в інтелектуальному плані реакції на книгу «Народження трагедії...» (1872) Ф.Ніцше (1844-1900) в українській та російській культурах першої третини ХХ та поч. ХХІ ст. **Предметом** наукового зацікавлення є фокус бачення раннього ніцшеанського тексту, специфіку котрого можна прирівняти із постмодерним текстом. **Мета** нашої праці – увиразнити специфіку національних інтерпретацій твору Ф. Ніцше. Для досягнення мети необхідно виконати наступні основні завдання: 1) опрацювати першоджерело мовою оригіналу і в українському та російському перекладах; 2) звернути увагу на фокуси бачення книги «Народження трагедії...»; 3) порівняти українську та російську інтерпретації. До об'єкту дослідження застосований міждисциплінарний підхід (філософія, філологія, історія); гносеологічна настанова на розуміння комунікації в людському бутті (Г. Г. Гадамер, П. Рікер); порівняльний метод. **Новизна** дослідження полягає у зіставленні позицій, за якими стоять різні національні стереотипи мислення.

У російській культурі творчість Ф. Ніцше (1844-1900) зіткнулася із доктриною В.Соловйова (1853-1900), так само філософа і поета, котрий люстрував власні ідеї та переконав символістськими образами. Обое мислителів стояли на глибокій релігійній основі, але це аж ніяк не об'єднувало їх. На прикладі Ф.Ніцше та В.Соловйова можна побачити усю складність конфесійних проблем у християнстві.

У той час, коли Ф. Ніцше вже прийняв захоплення книгою «Народження трагедії...» від Р. Вагнера (1813-1883) й найближчих друзів, мовчання свого університетського учителя Ф. В. Річля (1806-1876) і розгромну критику У. фон Віламовіч-Мьоллендорфом (1848-1931) літературної частини своєї книги, та все ще продовжував очікувати на реакцію читачів, – В.Соловйов захищав магістерську дисертацію «Криза західної філософії» (1874). Він критикував позитивізм О. Конта (1798-1857), недоліки раціоналістичного та емпіричного мислення; натомість із натхненням говорив про цілісне знання, вседність універсуму. Здається, позиції німецького і російського мислителів співпадають. Однак, молоде покоління росіян (В. Соловйов відразу здобув популярність серед студентів) по суті утверджувало ту саму ідею вищості російської культури над західноєвропейською, але в інших формах, ніж це колись робили і слов'янофіли, і західники. Суттєвих змін у позиціях російських інтелектуалів першої та другої половини ХІХ ст. не було. Ф. Ніцше стає філософом західноєвропейського модернізму саме тому, що робить тотальний переворот. І не тільки у заперечуванні, як у демонстрації іншого стилю письма. В. Соловйов буде критикувати винятково антихристиянство Ф.Ніцше, без аналізу специфіки його письма.

Російські поети-символісти роздвоювалися між власним і чужим філософами. Тема світової скорботи, треба визнати, більше резонувала із ніцшеанськими ідеями, аніж соловйовськими. Недаремно Вяч. Иванов (1866–1949) у книзі «Еллінська релігія страждаючого бога» (1917) спирався саме на книгу «Народження трагедії...» як на синтез філософії, музики і літератури, котрим і можна виразити глибинний песимізм давніх греків, екстраполювати його на настрої російського суспільства. Йому як досліднику і поету імпонував підхід, що розширював поле мислення, фактично руйнував усякі межі в гуманітарній думці. Критичний закид робив для академічної проформи, але не по суті. «...Это изумительное по силе прозрений исследование можно было бы прежде всего упрекнуть, – писав Вяч.Иванов, – в недостаточности углубления в сущность дионисийского начала как начала религиозного и культового содержания трагедии; вообще – в односторонности чисто эстетического изъяснения дионисийских явлений. Но именно благодаря отвлеченному эстетизму их истолкования мы поняли их психологически, поняли, что это – явления вневременные, необходимые и снова возможные» [5, с. 316] Як бачимо, Вяч. Иванов через пів сторіччя підсилює сподівання Ф. Ніцше на повернення європейської культури до стану діонісійсько-аполлонівської гармонії; підсилює тоді, коли модерністи уже збагнули утопічність уявлень професора класичної філології Базельського університету, побачили завершення його трагічної історії життя.

Оскільки від книги «Еллінська релігія страждаючого бога» збереглися лише фрагменти, то нічого не можемо сказати про аналіз літературної частини цього твору. Вяч.Иванов, однак, позитивно згадує Еврипіда (аполлонівський культ у трагедії «Іпполіт»), критикованого Ф. Ніцше за введення сухої раціоналістичної схеми на місце колишньої есхілівської гармонії аполлонівського та діонісійського начал, що і призвело, на його думку, до занепаду давньогрецької трагедії й в цілому викривило шлях західноєвропейської культури. Бачимо непослідовність Вяч. Иванова, котрий хоча й хвалить Ф. Ніцше, але не може дотримуватися його концепції.

Якщо вийти за коло літераторів, на котрих, за загальною думкою Б.Рассела [12, с. 638], зміг і вплинути Ф.Ніцше, то серед учених знайдемо подібне ставлення. У книзі «Давньогрецька релігія» (1918) російський філолог та історик античності Т. Зелінський високо оцінюючи досягнення Е. Роде (1845–1898), близького приятеля Ф. Ніцше, від якого автор «Народження трагедії...» почерпнув враження діонісійського культу; а також досягнення У. фон Віламовіц-Мьоллендорфа, першого критичного рецензента книги Ф. Ніцше, – жодним словом не згадує засновника філософії модернізму. Більше того, учений був переконаний, що досягнення Е. Роде та Віламовіца у «свідомість інтелігенції ще не проникло» [3, с. 7].

О. Лосев (1893–1988) у час політичної зміни Російської імперії, коли більшовицька ідеологія переслідувала інакодумство, виражає захоплення Ф.Ніцше як дослідником античності. Не можна не побачити слідів радянського мислення у наступному фрагменті, взятого із «Нарисів античного символізму і міфології» (1928–1930): «Концепция Ницше не умерла, а, наоборот, превратилась в прочно обоснованную научную теорию; и только из-за упорства многие филологи продолжают игнорировать великое дело Ницше и Роде» [7, с. 27]. Можна припустити, що О. Лосев читав «Історію давньогрецької релігії» Т.Зелінського і натякає саме на нього, як на ігноранта «великої справи» Ф. Ніцше. О. Лосев хоче швидше захистити автора «Народження трагедії...», аніж поставити запитання, чому його ігнорують.

Розглянемо захоплення О.Лосева ніцшеанським текстом ближче. Передусім він звертає увагу на стиль Ф.Ніцше, називаючи його імпресіоністичним. Назву очевидно треба розуміти естетично: синтаксичні конструкції у книзі навіюють враження, подібно музиці. Текст, котрий чинить художній вплив, отже, і визначають у стилі художників. Обширно цитуючи книгу задля відчуття імпресіонізму О.Лосев на цьому і зупиняється – стиль аналізувати він не буде. Російський філософ не бачив єдності між формою вислову і змістом. Якщо аполлонівське та діонісійське начала для нього не були відкриттям (вказує на неоплатоніка Прокла з V ст. як першовідкривача діалектичного погляду на античну культуру), то взаємодії цих начал О.Лосев приділяє постійну увагу. І які терміни використовує? Боротьба, конфлікт, синтез, зрощування. А звідси робить висновок: «В концепции Ницше слишком сильно бьется западная романтическая душа. Тут слишком много нервов, энергии, «воли»; слишком много блужданий, исканий. Безысходной тоски, напряжения и неопределенности. Античность спокойнее, бесспорнее, сосредоточеннее, определеннее, телеснее, ограниченнее. Здесь больше дневного освещения, больше солнца, в конце концов больше здоровья, чем в учении Ницше» [7, с. 37].

Оспорювати твердження О. Лосева про романтичний наліт на книзі Ф.Ніцше безпідставно. Вплив і філософії романтизму, і мистецтва романтизму очевидний. Але якби О.Лосев замість – боротьби і взаємопоглинання – користувався термінологією не радянської епохи, то і висновок був би глибшим. О.Лосев нічого не пише про критику «сократизму» у книзі «Народження трагедії...». Єдиний раз згадує ім'я Сократа, і жодного разу – ім'я Еврипіда. Більше того, через десяток сторінок критикує базову трагедію – «Прометей закутий» Есхіла, котрою Ф.Ніцше ілюструє діонісійське начало.

У чому проявився прямиий вплив Ф. Ніцше на О. Лосева, так це на його міркуваннях про аристотелівську поетику трагічного міфу. Розглядаючи його внутрішні особливості О. Лосев спирається не тільки на «Поетику» Аристотеля, але й на його «Метафізику». Звідси виводить перший із п'яти головних моментів трагедії: «...необходимо преступление» [7, с. 734]. Ф. Ніцше уже в першій книзі вказав, що йде в напрямку імморалізму. І цей новий етичний (чи неетичний) постулат спрацював у інтерпретації О. Лосева.

Які попередні висновки можна зробити? В російській культурі кінця XIX і першої третини XX ст. реакція на ранній твір Ф. Ніцше була швидше мистецькою, задля творчого натхнення, а не науковою. Навіть у випадку О.Лосева підхід до книги «Народження трагедії...» естетичний, як продовження ейфорії читача.

Входження Ф. Ніцше в українську культуру пов'язане передусім з іменами І. Франка (1856–1916), Лесі Українки (1871–1913) і власне критичним дискурсом, у якому про Ф. Ніцше згадували принагідно.

Леся Українка, працюючи над статтею «Заметки о новейшей польской литературе» (1901 р.) для російського читача, поставила Ф.Ніцше в контекст польської лірики кінця XIX ст., у котрій, на її думку, переважали песимістичні настрої: «демонизм Байрона, стремящийся к нирване, пантеизм Шелли, холодный космический пессимизм Леконт де Лиля и [Жозе]-Мария Эредиа, сатанизм Бодлера, сверхчеловеческая презрительность Ницше, тоска пресыщения и набожность отчаянья Верлена, нравственный нигилизм Рембо...» [13, с. 112–113]. Якщо відносно Ш.Бодлера та інших поетів ще можна посперечатися, то оцінка Ф.Ніцше, на наш погляд, не є упередженою. Антидемократизм філософа модернізму проявився достатньо виразно уже в його першій книзі. Без опозиції аристократ-чорн він не міг обійтися ні в описі аполлонівського, ні діонісійського начал. Ф.Ніцше вважав, що аристократ – це той краший тип, який з'являється на вершині «золотого віку» давньогрецької культури. І відповідно, коли з Еврипідом починається занепад, у культурі домінує «міщанська посередність» (die bürgerliche Mittelmässigkeit). Можна без сумніву твердити, що критику міщанства Ф.Ніцше Леся Українка приймала, але зневагу інших соціальних груп вона не підтримала з огляду на свою політичну заангажованість.

Через декілька років І.Франко, реагуючи на маніфест українських модерністів (стаття в газеті «Діло» за 6 грудня 1907 р.), не погодився із їх лідером О.Луцьким щодо кризи, яку спричинила поява «Заратустри» Ф. Ніцше. Аргументом у дискусії «гу-

манітарна криза» на боці молодомузівців є, наприклад, неприйняття розвитку психології, зокрема, психоаналізу З. Фрейда. Австрійський психіатр не слабше від автора «Народження трагедії...» здійснив переворот консервативних поглядів. Справді, «ідоли падали» в традиційних поглядах на сім'ю, дитину, жінку, освіту, зайнятість працею, гнучкість мислення, природу індивідуума. Тому наявність кризи треба визнати. Але в узагальненні проблеми Ф. Ніцше як особистості, котра боролася «з границями можливості і з нерозв'язаними загадками власної душі. Ніцше справді пережив таку кризу і вона ввігнала його в божевільня» [14, с. 412], – І. Франко був правим. Докладніший аналіз його творів у рецензії «Маніфест Молодої Музи» не передбачався, а спеціально вибрати автора «Заратустри» об'єктом дослідження І. Франко не бачив сенсу.

Т. Гундорова у зв'язку з письменницею О. Кобилянською (1863–1942) відкриває українське ніцшеанство на рівні творчості і стилю життя. Леся Українка в одному з листів до О. Кобилянської, «зауважуючи, що її не приваблює Ніцшева «біла bestія», із симпатією говорила про свого друга-«ніцшеанця» Сергія Мержинського. Загалом, нові товариські стосунки чоловіків і жінок склалися на початку ХХ ст. не без впливу німецького філософа-артиста» [2, с. 230].

У творчості О. Кобилянської знаходимо відгук головних ніцшеанських ідей: духовного аристократизму, «вищої людини», « нової жінки». Передусім вони належать книзі «Так казав Заратустра». Що ж до першого твору Ф. Ніцше, то Т. Гундорова помітила його вплив на новелу О. Кобилянської «Природа», у якій відбувається «перетворення естетичного споглядання на діонісійське дійство, з якого, зрештою, народжується аполлонівська формотворчість. Це своєрідна варіація Ніцшевого «народження трагедії з духу музики», лишень у Кобилянської смисл трагедії інший, оскільки йдеться про народження « нової жінки», що є результатом (пере)творення «природи» й «культури» в моменті екстатично-орґіастично-го злиття статей» [2, с. 37].

Отже, у попередніх висновках можна констатувати, що рецепція творчості Ф. Ніцше в українській культурі наприкінці ХІХ та ХХ ст. зводиться до утвердження чи реабілітації феномену українського раннього модернізму. Тобто про Ф. Ніцше передусім говорили у зв'язку з певними постатями літературного процесу.

М. Євшан (1889–1919) був одним із найактивніших молодих критиків, хто зв'язував ніцшеанські ідеї з українською культурою [Див. 15]. «Українські адепти модерності усвідомлювали, що за тодішніх умов посилення процесів культурної інтеграції вплив не уникнути, однак намагалися відізнати впливи за їхньою якістю та походженням» [6, 91]. Творчість Ф. Ніцше займала безумовну позицію. Критики підштовхували ніцшеанські ідеї виконувати функцію творення індивідуума і нації. Через сторіччя над цими зусиллями М. Євшана та інших учасників дискурсу українського раннього модернізму розмірковували С. Павличко [Див. 16], Г. Корбич [Див. 6], С. Яковенко [Див. 16]. Постать Ф. Ніцше в тій чи іншій мірі була ними висвітлена як тло епохи.

Літературознавчі монографії В. Агеєвої [Див. 17], Т. Гундорової [Див. 2], Я. Поліщука [Див. 11] розглядали творчість Лесі Українки, О. Кобилянської у контексті ідей Ф. Ніцше. Визначаючи окремо стратегічну мету книги «Народження трагедії...» Я. Поліщук вказує на критику моделі європейської культури, що «базувалася на визнанні аполлонівського, тобто односторонньо-інтелектуального, самопоглядального начал» [11, с. 86]. Учений протиставляє діонісійське й аполлонівське начала на користь першому. Що означає односторонність, – не пояснює. На нашу думку, Я. Поліщук отожднює аполлонівське начало із «сократизмом», «раціоналістичною схемою» Еврипіда, якого, за висловом Ф. Ніцше, «покинули і Аполлон, і Діоніс». Саме «теоретична людина» Сократа, котра все упорядковує, чим і породжує нігілізм, – об'єкт критики німецького мислителя. Ось тут проявляються найбільш проблемні аспекти книги «Народження трагедії...», котрі потребують дискусії. Зокрема, арійська ідея, протиставлення аріїв – семітам і вихід на імморалізм у цьому контексті. Діонісійське начало – це комплекс ідей, деякі з них переросли в ідеологію.

Критичне ставлення І. Франка до Ф. Ніцше та його українських адептів (коло Молодої Музи і «Української хати») у посттоталітарному періоді ще сприймалося як недоречність позитивізму, а не як необхідність дискусії, сумніву, перевірки «матеріалу античної спадщини» і способів його інтерпретації Ф. Ніцше, змісту аполлонівського та діонісійського начал в усьому охопленні їх елементів.

У праці Н. Зборовської «Код української літератури» (2006) уперше після І. Франка прозвучала критика в адрес Ф. Ніцше. Яким був відгук на зміну ставлення до постаті, з якою українські інтелектуали пов'язували сподівання європоцентричні, націотворчі, естетичні? Відгук й надалі не виходить поза контекст підтвердження українського раннього модернізму. Зокрема, Л. Демська-Будзулак у монографії «Драма свободи в модернізмі...» (2009) у підрозділі «Модерна критика Ф. Ніцше» [Див. 18], зосереджуючись на критиці християнства, зводить її до ідеї героя-індивідуаліста; натомість думка Н. Зборовської про «дитячий психоз» «маленького пастира» так і залишається на маргінесі підрозділу.

У чому полягає критичний погляд Н. Зборовської на спадщину Ф. Ніцше? Дослідниця бачить його в історичній ситуації занепадання Австро-Угорської та Російської імперій, мистецькій епосі Fin de Siècle, на основі чого розкриває «імперський дискурс» німецького мислителя як символічне боговбивство, наслідок «усвідомленої провини». Звідси «філософію життя» Ф. Ніцше вона розуміє як його психологічну компенсацію. Приховані інтенції «філософії життя» – це завоюницький потяг («садомазохістська ерогенність»), «імперське бажання» розширювати і збільшувати. «На основі культивованої ерогенності Ніцше чітко розмежував чоловічу і жіночу волю до влади через чоловічий інстинкт як спрямований садистськи, а жіночий – як мазохістськи» [4, с. 187].

На нашу думку, такий висновок стосується швидше проблеми рецепції ідей Ф. Ніцше. «Народження трагедії...» належить прямо протилежній історичній ситуації – становленню Німецької імперії Бісмарка; іншій мистецькій епосі – натуралізму Е. Золя, поетичних експериментів А. Рембо та П. Верлена, імпресіонізму К. Моне, реалізму Г. Флопера, І. Тургенєва, Ф. Достоевського, « нової драми» Г. Ібсена, – одним словом, естетичного новаторства. Життєвий оптимізм Ф. Ніцше, на противагу песимізму А. Шопенгауєра, – це резонанс переможної франко-прусської війни, котру 23-річний студент пройшов на грані життя і смерті. Без перебільшення Ф. Ніцше міг відчутти себе вдруге народженим, як Діоніс, і бути вдячним долі за життя і країну, перед якою відкривалися величні перспективи. Як «імперський суб'єкт» він побачив необхідність у «злочині, почутті провини і стражданні». І оскільки невдовзі стає професором класичної філології, то знаходить в античній трагедії найбільш відповідний цим намірам образ Прометей, створений драматургом-воїном на початку Афіньської імперії, тобто у психологічно адекватний час. Однак, між суспільною настановою Есхіла і Ф. Ніцше була суттєва відмінність.

Не так давно київський філософ Т. Лютий опублікував статтю [Див. 8], у назві якої, окрім контекстів і впливів, заявлено дослідження ідей Ф. Ніцше у книзі «Народження трагедії...». Арійської ідеї, скажемо наперед, не згадано. Автор статті зіштовхнувся, на наш погляд, зі складністю аналізу літературної частини книги. Загалом серед ніцшезнавців існує переконання, що оскільки «Народження трагедії...» написана в галузі філософії культури, то її літературний фактаж не обов'язково уточнювати; важливішим є артикулювати тенденції культури. У статті Т. Лютий не звертає уваги на полеміку філологів, що розгорнулася навколо книги у 1873 р. А літературознавчі поправки Віламовіца не застаріли [Див. 1].

У висновку потрібно зазначити, що сегрегація філософії від літератури у вивченні книги Ф. Ніцше «Народження трагедії...» не може бути плідною. Її автор не вважав себе ні філологом, ні філософом. Дослідника-гуманітарія така заявка насторожить. Чи не йдеться у такому разі про маніпулятивні стратегії, якщо вплив Ф. Ніцше був значним? І якщо кожен ніцшезнавець говорить про оригінальність стилю, але констатує відсутність оригінальних ідей, то чи не маємо справу із грою мови, власне політикою у найширшому розумінні? У цьому напрямку перспектива наступних досліджень.

Література:

1. Виламовиц-Меллендорф фон У. Возражения против «Рождения трагедии» Фридриха Ницше. – Режим доступу до електронного ресурсу : <http://nietzsche.ru/look/xix/polemika/rohde1/>
2. Гундорова Т. Femina Melancholica. Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2002. – 272 с.
3. Зелинский Ф.Ф. Древнегреческая религия / Ф. Ф. Зелинский. – Петроград : Огни, 1918. – 127 с.
4. Зборовська Н. Код української літератури / Н. Зборовська. – К. : «Академвидав», 2006. – 502 с.
5. Иванов В. Эллинская религия страдающего бога / В. Иванов. – Режим доступу до електронного ресурсу : http://www.rvb.ru/ivanov/1_critical/2_eshill/toc.htm
6. Корбич Г. Захід, Польща, Росія в літературно-критичному дискурсі раннього українського модернізму / Г. Корбич. – Poznań, 2010. – 334 с.
7. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1993. – 960 с.
8. Лютий Т. В. «Народження трагедії» Ніцше: контексти, ідеї, впливи / Т. В. Лютий // Наукові записки. – Том 141. – К. : НАУКМА. – 2013. – С. 51–60.
9. Ніцше Ф. Повне зібрання творів: критично-наукове видужання у 15 т. / Фрідріх Ніцше. – Т. 1 : Народження трагедії; Невчасні міркування I-IV; Твори спадку 1870-1873. – Львів : Астролябія, 2004. – 770 с.
10. Ницше Ф. Полное собрание сочинений: в 13 т. / Фридрих Ницше. – Т. 1/1 : Рождение трагедии. Из наследия 1869–1873 гг. – М. : Культурная революция, 2012. – 416 с.
11. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму / Ярослав Поліщук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 391 с.
12. Рассел Б. История западной философии / Бертран Рассел. – К. : «Основи», 1995. – 759 с.
13. Українка Леся. Заметки о новейшей польской литературе // Леся Українка. Збір. творів у 12 т. – Т. 8. – К. : «Наукова думка», 1977. – С. 110–115.
14. Франко І. Маніфест Молодої Музи // І. Франко. Твори в 50-ти т. – Т. 37. – К. : «Наукова думка», 1982. – С. 410–417.
15. Див. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / М. Євшан. – К. : Основи, 1998. – 658 с.
16. Див. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко. – К. : «Либідь», 1999. – 447 с.; Яковенко С. Романтики, естети, ніцшеанці. Українська та польська критика раннього модернізму / С. Яковенко. – К. : Критика, 2006. – 295 с.
17. Див. Агеева В. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації / В. Агеева. – К. : Либідь, 1999. – 264 с.
18. Див. Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі. Пророчі голоси драматургії Лесі Українки / Л. Демська-Будзуляк. – К. : «Академвидав», 2009. – 181 с.
19. Nietzsche F. Die Geburt der Tragödie / Friedrich Nietzsche. – Режим доступу до електронного ресурсу : <http://www.nietzschesource.org/#eKGWB/GT>

УДК 821.111–3

М. М. Калініченко,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ВНУТРІШНІ МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ДЖЕЙМСА ФЕНІМОРА КУПЕРА

Стаття актуалізує сучасну проблематику теоретичного та історико-літературного осягнення феномена внутрішніх міжкультурних комунікацій північноамериканського романтизму з національною популярною культурою. Розглянуті особливості стратегії мистецького відсторонення від демократичних соціально-політичних реалій та дискурсивних практик популярної літератури у творчості Джеймса Фенімора Купера.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, дискурсивний аналіз, історія північноамериканського романтизму, Купер.

INTERNAL CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN THE WORKS OF JAMES FENIMORE COOPER

The article actualizes modern problematics of theoretical and literary-historical comprehension of the phenomenon of internal cross-cultural communication of North-American Romanticism and the national popular culture. The features of the strategy of artistic exclusion from the democratic socio-political realities and discursive practices of popular literature in the works of James Fenimore Cooper have been reviewed and analyzed.

Key words: intercultural communication, discursive analysis, history of North-American Romanticism, Cooper.

ВНУТРЕННИЕ МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ КОМУНИКАЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ДЖЕЙМСА ФЕНИМОРА КУПЕРА

Статья актуализирует современную проблематику теоретического и историко-литературного осмысления феномена внутренних межкультурных коммуникаций североамериканского романтизма с национальной популярной культурой. Рассмотрены особенности стратегии художественного отстранения от демократических социально-политических реалий и дискурсивных практик популярной литературы в творчестве Джеймса Фенimore Купера.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, дискурсивный анализ, история североамериканского романтизма, Купер.

Постановка наукової проблеми та її значення. Міжкультурна комунікація як особливий різновид комунікативних практик припускає спілкування між носіями різних мов і культур. Втім, як зазначає один з провідних теоретиків Нової Американістики, професор Джон Карлос Роув, сучасні дослідники повинні «зосередитися на пошуках спільних «контактних зон» між гетерогеними маніфестаціями єдиної національної культури» [5, с. 28]. На переконання авторитетного науковця, цей по суті компаративний підхід до вивчення літератури Сполучених Штатів доби романтизму дозволить віднайти принципово нові теоретичні моделі інтерпретації результатів дискурсивної взаємодії у внутрішніх контактних зонах національного красного письменства.

Сучасне усвідомлення внутрішньої міжкультурної комунікації у статусі конститутивного фактора культурального розвою розпросторює нові обрії північноамериканської літературної історії. Виникає можливість розуміння багатоаспек-